

MINN DAWRA DURELLA SA ONGI ONGI ONGELLA

B'DAN L-ARTIKLU,
DR MICHAEL SPAGNOL
JOĦODNA DAWRA
MAL-VERSI TAT-TFULIJA

Ritratt ta' Ruben Zahra

It-taqbil tat-tfal hu l-ewwel forma ta' letteratura li niltaqghu magħha. Minn meta ta' trabi jħabbtulna jdejna flimkien, bħallikieku ncapċpu mal-*banni bannozi*, sa meta f'ċirku ma' shabna tal-iskola nkantaw *dawra durella*. Meta naqilghu *sinna basinna bajda ħalib* u nqegħduha fil-qasrija, inkella meta niġġieldu u nigganċjaw is-saba' ż-żgħir biex nagħmlu *paċi kulaci*. Dawn il-versi ħfief, li jitlissnu b'kantalierna mit-tfal jew lit-tfal, jixegħlu l-fantasija tal-kbar u taż-żgħar tant li jibqgħu jintirtu minn generazzjoni għal oħra.

Xi taqbil hu marbut ma' loġħba, bħal *pizzi pizzi kann* jew *ongi ongi ongella*, waqt li taqbil iehor jingħad sempliċement għall-gost tar-ritmu, tar-rima, tal-ħsejjes jixxiebh, bħal *lanċa ġejja u oħra sejra* jew *aṅġlu bellu saqajh tal-fildiferru*. Hemm taqbil b'ghan edukattiv, li pereżempju jgħallem l-ittri tal-alfabett, *a, be, ċe l-iskutella bil-kafè*, jew in-numri, sew bil-Malti, *wieħed: in-nannu rieqed, tnejn: in-nanna bla widnejn, tlieta: żokortok ftieta*, u sew bl-Ingliż, *one, two, three, iż-żokra ta' Mari*. U hemm taqbil assoċjat ma' xi żmien tas-sena, bħall-Milied, il-Karnival u San Martin.

**Ninu Ninu tal-Milied,
Ommi għamlet il-qagħqiet.
Il-qagħqiet tal-qastanija,
Santu Rokku tat-tigrija.**

**Maskarat, tini perlina
Għax warajk għandek xadina.
Minflok waħda tini tnejn
Għax tiddobba xi daqqtejn.**

**Ġewż, lewż, qastan, tin,
Kemm inħobbu 'l San Martin.**

F'ħafna taqbil jissemma xi karattru. Xi drabi b'ismu, bħal *Paciċk*, li mal-wieħed, tnejn, tlieta, qabeż mit-tieqa, inkella bl-isem u l-laqam, bħal *Ċetta Furfiċetta*, li għarusa parrukkier, *Johnny Ġonta* li fi mnieħru għandu punta, jew *Pawlu Paspawlu* li taht is-sodda jisparawlu. Drabi oħra jkun bla isem, għax ikunu qraha, bħan-*nanna*, li tagħha ħelu manna, inkella għax ikunu nies tas-sengħa, bħall-*kaptan bil-pipa* f'ħalqu jidderiegi l-bastiment, jew *tar-rizzi*, li waqa' l-baħar, u *tal-imħar*, li qabeż għalih. Spiss il-karattri

jkunu annimali, bħaż-*zunžana* ddur iddur fuq il-bejt tal-kaċċatur, in-*nannakola* li tmur l-iskola, taqbad sigġu u tibda toghla, u l-*moghža* li meta tagħmel ix-xita, intuha l-ħaxix halli ttina l-ħalib.

Fil-qalba ta' kull taqbila hemm il-logħob bil-ħoss tal-kelma, l-aktar bir-rima, li daqqa tkun imbews (AABB) u daqqa mqabbza (ABĊB). Ġieli tkun fl-istess vers, bħal *Ta' Gerit helu penit* jew *Ara ġejja l-mewt għalik, biex tixwik biex taqlik*.

Pizzi pizzi kann A
Duluri ta' Sant'Anna A
Sant'Anna tal-morina B
Ħabba biċċa pellegrina B

Ajma żaqqi kemm tuġagħni A
Kilt il-gheneb mhux misjur B
Iddendilt mal-kannizzata Ċ
Qisni kelb tal-kaċċatur B

Tant hi ċentrali d-dimensjoni akustika li t-taqbil kemm-il darba jkun fih kliem ivvintat, bħal *durella* u *kulaċi*, biex jaqbel ma' kliem ieħor. Eżempju interessanti hu t-taqbila tax-xufier, miġjuba hawn taħt, li għandha nofs il-versi magħmulin minn kliem mahluq għar-rima. Tajjeb ngħidu li xi kliem jidher ivvintat għax it-tifsira tiegħu tkun intilfet maż-żmien. Ngħidu aħna, il-frazi *banni bannozi* aktarx ġejja mill-ewwel vers ta' taqbila simili li titkanta fi Sqallija, li tibda *Manu manuzzi*. *Manu* tfisser id u *manuzzi* jdejn żgħar.

Tiri, tiri, tanna
u aħna s'hawn wasalna.
Qus, qus, qus
ix-xufier kemm hu gustuż.
Okkli, okkli, okkli
u x-xufier kemm għandu nokkli.
Ana, ana, ana
u x-xufier kemm hu minn tagħna.
Usa, usa, usa
u x-xufier għandu għarusa.

Ir-rima kultant tkun imperfetta, għax ix-xebh ikun bejn il-vokali imma mhux bejn il-konsonanti:

Wieħed, tnejn, tlieta,
Paċikk qabeż mit-tieqa

Ponta mhux musmar
Naqqarhielu d-dundjan

Fil-qalba ta' kull taqbila hemm il-logħob bil-ħoss tal-kelma

Karatteristika oħra hi r-ripetizzjoni, fl-istess vers, bħal *axxa axxa* f'dawra durella jew *Aghmel, xita, aghmel*, jew minn vers għal ieħor:

Ħalli jikber il-ħaxix
Il-ħaxix intuh lill-moghža

Fi mniefu għandu punta
Ponta mhux musmar

Xi minn daqqiet ir-ripetizzjoni tkun fil-binja tat-taqbila, bħal f'ta' Paċikk:

Mar għand ommu, bamblihomlu
Mar għand missieru, kissirlu snien
Mar għand it-tabib, garalu bott halib
Mar għand l-ispizjar, garalu pakkett tajjar
Mar għand ir-reġina, tefgħetlu kuċċarina
Mar għand ir-re, tefagħlu gabarrè

Mhux l-ewwel darba li taqbila tvarja, kultant minn raħal għal ieħor. Dawn huma whud mill-varjanti ta' waħda magħrufa:

Qata' xagħru, wiċċu ċkien
Minn gurilla sar ġurdien

Qata' xagħru, wiċċu ċkien
Baqa' ikrah bħalma kien

Qata' xagħru, wiċċu kiber
U widnejh qabzulu xiber

Qata' xagħru, wiċċu kiber
U ġie qisu tank taż-żibel

Dan it-taqbil hu qabelxejn logħba bil-ħsejjes u jekk nifluh bl-għajnejn ta' tfal li kibru, nintebħu li mhux dejjem jagħmel sens. Għax, kif jgħid Ġużè Cassar Pullicino, it-taqbil "huwa mera tal-immaginazzjoni għammiela tat-tfal ċkejknin li johlqu ambjent ta' seher fejn kollox jista' jigi, u mgar haġa ta' taħt fuq tinbidel f'haġa sewwa, kif għandha tkun, u kelma bla sens issir mimlija tifsir li t-tfal jifhmuh waqt li aħna l-kbar ma nagħrfuhx."